

Utkast - RIKTLINJER REDOVISNING FÖRORDNADE STÄLLFÖRETRÄDARE

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
1.1. Bakgrund	3
1.2. Syfte.....	3
1.3. Definitioner.....	3
1.4. Förkortningar.....	3
2. Redovisningsskyldighet	4
2.1. Redovisningsskyldigheten inträder.....	4
2.1.1. Gode män och förvaltare.....	4
2.1.2. Förordnade förmyndare.....	4
2.2. Redovisningsskyldigheten upphör.....	4
2.2.1. När redovisningsskyldigheten kan upphöra	4
2.2.2. Beslut om befrielse.....	5
2.2.3. Beslut att fördela ansvaret för förvaltningen.....	5
2.3. Medel som ställföreträdaren inte förvaltar	6
2.3.1. Tingsrättens beslut	6
2.3.2. Förvaltarskap - egendom som inte ingår i förvaltningen	6
2.3.3. Förordnade förmyndare – barnets egen lön m.m.	6
2.3.4. Godmanskap - huvudmannen sköter egendomen själv	7
2.3.5. Särskild förvaltning.....	7
3. Krav på förordnade ställföreträdarens löpande räkenskaper	9
3.1. Allmänt om löpande räkenskaper	9
3.2. Hantering av verifikat.....	9
4. Krav på förordnade ställföreträdarens redovisning av sin förvaltning	10
4.1. Förteckning.....	10
4.2. Årsräkning	11
4.3. Sluträkning	11
4.4. Förenklad redovisning.....	12
5. Krav på överförmyndarens granskning av redovisningen	13
5.1. Generella krav på granskningen	13
5.2. Kontroll av formell behörighet för myndigheten och granskaren	14
5.3. Överförmyndaren kan begära in information	14
5.4. Kontroll av redovisningshandlingarnas underskrifter och form.....	15

Länsstyrelserna

5.4.1.	Kontroll av att handlingarna är undertecknade på heder och samvete.....	15
5.4.2.	Kontroll av att rätt ställföreträdare skrivit under.....	15
5.4.3.	Kontroll av att årsräkningen är ifylld med beständig skrift.....	16
5.5.	Kontroll av ställföreträdarens uppgifter.....	16
5.5.1.	Kontroll av att ställföreträdaren räknat rätt m.m.....	16
5.5.2.	Kontroll av om ställföreträdaren redovisat ospecificerade utgifter – klumpsummor	16
5.5.3.	Bilagor till redovisningsblanketten	17
5.6.	Kontroll av ställföreträdarens användning och placering av huvudmannens pengar	17
5.6.1.	Kontroll av att konton har s.k. överförmyndarspär.....	17
5.6.2.	Kontroll av att huvudmannens pengar gått till dennes uppehälle, utbildning och nytta.....	18
5.7.	Kontroll av tillgångarnas placering	20
5.8.	Kontroll av att ställföreträdaren inte brutit mot föräldrabalkens regler om samtycke, gåvoförbud m.m.	21
5.8.1.	Kontroll av att det finns samtycke till arvskifte och fastighetsförsäljning m.m.	21
5.8.2.	Kontroll av gåvoförbudet	21
5.8.3.	Kontroll av sammanblandning av medel.....	23
5.9.	Arbetsgivaravgift (när huvudmannen betalar arvodet).....	24
5.10.	Överförmyndarens rättelse av siffror m.m.....	25
5.11.	Anteckning om resultatet av granskning på handlingen.....	25
5.12.	Handläggningstid för granskning	26
5.13.	Överlämning av redovisningshandlingar.....	26
6.	Övriga gode mäns redovisningsskyldighet	27
6.1.	God man för ensamkommande barn.....	27
6.1.1.	Samma regler gäller som för andra förordnade ställföreträdare.....	27
6.1.2.	Behörig överförmyndare	27
6.1.3.	Befrielse från redovisning	27
6.2.	God man 11 kap. 1 § FB.....	28
6.2.1.	När en god man enligt 11 kap. 1 § FB behövs	28
6.2.2.	Redovisningsskyldighet	28
6.3.	God man 11 kap. 2 § FB.....	29
6.3.1.	Redovisningsskyldighet	29
6.4.	God man 11 kap. 3 § FB.....	29
6.4.1.	Redovisningsskyldighet	29
6.4.2.	Behörig överförmyndare	29
7.	Dödsbon	30
7.1.	Ställföreträdarens förvaltning av ett dödsbo.....	30
7.2.	Redogörelse för skifteshinder	30
7.3.	Årsuppgift.....	31
8.	Redovisning av företrädare för dödsboet efter en ställföreträdare	32

Länsstyrelserna

1. Inledning

1.1. Bakgrund

1.2. Syfte

1.3. Definitioner

I riktlinjerna används följande begrepp utifrån nedanstående definition.

Överförmyndare

- Överförmyndarnämnd
- Överförmyndare (ensam eller med ett kansli med tjänstemän)

Förordnad ställföreträdare:

- En god man med förordnande enligt 11 kap. 4 § FB.
- En förvaltare med förordnande enligt 11 kap. 7 § FB.
- En förordnad förmyndare, det vill säga en särskilt förordnad förmyndare eller en medförmyndare.

Förälder

- Legal förmyndare
- En förälder som är förmyndare till sitt omyndiga barn.

Huvudman

- Vuxen person som har god man enligt 11 kap. 4 § FB eller förvaltare.
- Kan även vara barn som har en förordnad förmyndare.

Barn

- Omyndig - som är under 18 år.
- Synonymt begrepp är underårig.

Prisbasbelopp

- Gällande prisbasbelopp enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken

1.4. Förkortningar

- FB – föräldrabalken
- JO – Riksdagens ombudsmän

Länsstyrelserna

2. Redovisningsskyldighet

2.1. Redovisningsskyldigheten inträder

2.1.1. Gode män och förvaltare

Om en ställföreträdare är redovisningsskyldig beror på vilket uppdrag denne fått vid förordnandet. Om tingsrätten beslutat att det ingår i ställföreträdarens uppdrag att förvalta en persons tillgångar så innebär det att ställföreträdaren är skyldig att ge in redovisning av sin förvaltning av egendomen, i förteckning, årsräkning och sluträkning. (Se 12 kap. 2 § 1 st FB.)

2.1.2. Förordnade förmyndare

Om tingsrätten beslutat att utse en särskilt förordnad vårdnadshavare för ett barn så är huvudregeln att det ingår i uppdraget att även vara barnets förordnade förmyndare. En förordnad förmyndare är som huvudregel redovisningsskyldig och underkastad samma bestämmelser som andra förordnade ställföreträdare. Det är således strängare bestämmelser för dem än som gäller barnets föräldrar.¹ (Se 12 kap. 1 § 1 st och 10 kap. 3 § FB.)

2.2. Redovisningsskyldigheten upphör

2.2.1. När redovisningsskyldigheten kan upphöra

Redovisningsskyldigheten kan upphöra om

- Huvudmannen har avlidit och ställföreträdarskapet upphört per automatik.
- Ställföreträdaren har avlidit. (Se mer i avsnitt 8.)
- Barnet har blivit myndigt och förmyndarskapet upphört per automatik.
- Tingsrätten har beslutat att ställföreträdarskapet ska upphöra.
- Tingsrätten har beslutat att delar av huvudmannens egendom inte längre ska omfattas av ställföreträdarens uppdrag att förvalta egendom.
- Överförmyndaren har beslutat att befria en ställföreträdare från skyldigheten att ge in redovisning.
- Överförmyndaren har beslutat att entlediga ställföreträdaren från uppdraget.
- Överförmyndare har beslutat att bara en av flera ställföreträdare ska sköta förvaltningen av huvudmannens ekonomi.

¹ Prop. 1993/94: 251 s. 193

Länsstyrelserna

2.2.2. Beslut om befrielse

Överförmyndaren kan besluta att befria en ställföreträdare från att ge in årsräkning och sluträkning, om det med hänsyn till ställföreträdaren och huvudmannens förhållanden, tillgångarnas art eller värde eller omständigheterna i övrigt finns särskilda skäl. (Se 14 kap. 19 § FB.)

Ett beslut om befrielse bör i första hand vara aktuellt när tillgångarna inte är av större omfattning. Överförmyndaren ska även sakna anledning att misstänka att ställföreträdaren kommer att förvalta tillgångarna på ett otillfredsställande sätt.²

Om förvaltningen enbart avser fast egendom eller nyttjanderätt till fast egendom (egendom som omfattas av 14 kap. 11 § FB) kan det finnas skäl att befria från redovisning, t ex när huvudmannen eller dennes anhöriga bor i den aktuella fastigheten och den inte lämnar någon avkastning.³

Tänk på!

- Det är inte möjligt att befria en ställföreträdare från skyldigheten att ge in en förteckning.

Länsstyrelsens rekommendation

- Ett beslut om befrielse från redovisningsskyldigheten som gäller tills vidare bör regelbundet utvärderas av överförmyndaren.
- En ställföreträdare som befriats från skyldigheten att redovisa bör årligen ge in till överförmyndaren en redogörelse för sitt uppdrag i övrigt.

2.2.3. Beslut att fördela ansvaret för förvaltningen

Den som har uppdraget att förvalta en huvudmans egendom är också den som ska ge in redovisning och skriva under handlingen. Om en huvudman har flera ställföreträdare och samtliga har uppdrag att förvalta huvudmannens tillgångar så måste alla också redovisa förvaltningen. Överförmyndaren kan dock besluta att bara en av ställföreträdarna ska ha uppdraget att förvalta huvudmannens egendom. Ett sådant beslut innebär att det bara är en ställföreträdare som fortsättningsvis lämnar årsräkning och sluträkning och ensam skriver under handlingarna. (Se 12 kap. 12 § FB.)

² Prop. 1993/94:251 s. 267

³ Prop. 1993/94:251 s. 267

2.3. Medel som ställföreträdaren inte förvaltar

2.3.1. Tingsrättens beslut

När tingsrätten beslutar att anordna ett ställföreträdarskap kan rätten samtidigt besluta att en viss del av huvudmannen egendom inte ska ingå i det som ställföreträdaren ska förvalta. Denna egendom faller då utanför redovisningsskyldigheten och ska inte tas med i förteckning, årsräkning och sluträkning. Tingsrätten kan även besluta att enbart en viss utpekad egendom ska omfattas, exempelvis ett arv eller en fastighet. (Se 11 kap. 7 § 2 st FB.)

2.3.2. Förvaltarskap - egendom som inte ingår i förvaltningen

En förvaltare ska som huvudregel förvalta all egendom som tillhör huvudmannen.

Utanför redovisningsskyldigheten faller sådant som av olika skäl inte ingår i förvaltningen. (Se 11 kap. 8 § FB.)

- Huvudmannens egen lön, om inget annat beslutats av tingsrätten.
- Egendom som huvudmannen fått genom gåva, testamente m.m. med villkor om att egendomen inte ska omfattas av förvaltarens uppdrag, om inget annat beslutats av tingsrätten.

2.3.3. Förordnade förmyndare – barnets egen lön m.m.

En förordnad förmyndare förvaltar som huvudregel all egendom som tillhör barnet ifråga, med vissa undantag. (Se 12 kap. 1 § och 9 kap. 3 och 4 §§ FB.)

- Egendom som barnet själv råder över, t ex egen lön.
- Egendom som barnet fått under villkor att den underårige själv skall få råda över egendomen.

Denna egendom ingår som huvudregel inte i det som förmyndaren ska redovisa i årsräkningen. Men det kan vara lämpligt att egendomen redovisas i förteckningen.⁴

Om ett barn som fyllt sexton år har tjänat egna pengar, så förfogar barnet själv över dessa pengar och kan själv bestämma hur de ska användas. Förmyndaren kan dock ansöka hos överförmyndaren om samtycke till att dessa pengar istället ska förvaltas av förmyndaren, om det behövs för barnets uppfostran eller välfärd. Barnet ska då få möjlighet att yttra sig innan beslutet. (Se 9 kap. 3 § 2 st FB.)

⁴ Prop. 1993/94:251 s. 255

Länsstyrelserna

Överförmyndaren kan också fatta ett sådant beslut när det gäller egendom som barnet fått under villkor att den underårige själv ska få råda över egendomen, om barnet fyllt sexton år. Innan barnet fyllt sexton år är det förmyndaren som ensam bestämmer om det finns skäl att ta hand om egendomen. (Se 9 kap. 4 § FB.)

2.3.4. Godmanskap - huvudmannen sköter egendomen själv

Om det visar sig att en god man inte fått tillgång till huvudmannens alla tillgångar, t ex på grund av att huvudmannen vill sköta ekonomin själv, bör gode mannen ange detta i förteckningen.⁵

I dessa fall bör gode mannen fortsättningsvis i årsräkningen enbart redogöra för det som denne faktiskt har förvaltat. Överförmyndaren kan även besluta att befria gode mannen från redovisningsskyldighet eller besluta att den ska ges in i förenklad form (se avsnitt 4.4). Överförmyndaren har även möjlighet (enligt 14 kap. 16 § FB) att begära redovisning för den del av huvudmannens ekonomi som huvudmannen sköter själv.⁶

Länsstyrelsens rekommendation

- Om det framkommer att en god man inte får ta hand om en huvudmans ekonomi på det sätt som förväntas, bör överförmyndaren se till att gode mannen i en årsräkning på heder och samvete intygar att inga tillgångar förvaltats.
- Överförmyndaren bör i sådana situationer även överväga om gode mannens uppdrag behöver förändras och i så fall ansöka hos tingsrätten om att den del av uppdraget som rör förvalta egendom ska upphöra eller – om huvudmannens ekonomi tar skada - att förvaltarskap ska anordnas i den delen.

2.3.5. Särskild förvaltning

En ställföreträdare förvaltar inte tillgångar som en huvudman har fått genom gåva eller testamente med villkor att egendomen ska stå under förvaltning av någon annan än huvudmannen själv, s.k. särskild förvaltning. Det innebär att någon annan än ställföreträdaren förvaltar huvudmannens tillgångar. En sådan ”särskild förvaltare” står utanför föräldrabalkens kontrollsystem och överförmyndaren har inte tillsyn över den särskilde förvaltarens verksamhet.⁷ (Se 12 kap. 1 och 2 §§ FB.)

⁵ Prop. 1993/94:251 s. 255 f.

⁶ Prop. 1993/94:251 s. 264

⁷ SOU 1970:67 s. 167 och prop. 1993/94:251 s. 139 f. Läs mer om villkoren för att det ska kunna anses vara särskild förvaltning i rättsfallet RH 1990:4.

Länsstyrelserna

Länsstyrelsens rekommendation

- När en överförmyndare noterat att det finns villkor om särskild förvaltning i testamente eller gåvobrev, och gör bedömningen att förutsättningarna för särskild förvaltning är uppfyllda, så ska överförmyndaren enbart ta ställning till om de ska samtycka till själva överlåtelsehandlingen, exempelvis arvskiftet.
- Överförmyndaren bör på lämpligt vis dokumentera ställningstagandet avseende särskild förvaltning i akten, t ex i en tjänsteanteckning.

Länsstyrelserna

3. Krav på förordnade ställföreträdares löpande räkenskaper

3.1. Allmänt om löpande räkenskaper

En ställföreträdare är skyldig att löpande dokumentera sin förvaltning av huvudmannens ekonomi. Det är en förutsättning för att ställföreträdaren ska kunna ge in korrekta årsräkningar och sluträkningar till överförmyndaren. Det kan också vara av betydelse för att få fram underlag för en senare granskning av hur ställföreträdaren har skött sin uppgift.⁸

Att föra löpande räkenskaper anses innebära att ställföreträdaren har en kassabok som visar inkomster och utgifter för varje år. Ställföreträdaren bör även för varje år göra en sammanställning av huvudmannens tillgångar och skulder. Om det finns inkomster eller utgifter av större slag ska ställföreträdaren skaffa och bevara verifikationer för dem. Om förvaltningen av huvudmannens ekonomi är mer omfattande, bör vanliga regler om affärsmässig bokföring tillämpas.⁹ (Se 12 kap. 5 § och 16 kap. 3 § FB.)

3.2. Hantering av verifikat

Det finns ingen uttrycklig bestämmelse om hur verifikat och andra handlingar som ställföreträdare har ska hanteras och var de ska förvaras efter att årsräkning lämnats. De bestämmelserna som finns handlar om en ställföreträdares skyldighet att hålla handlingar tillgängliga vid granskning av t ex en ny ställföreträdare.¹⁰ (Se 14 kap 23 § och 16 kap. 8 § FB.) Av detta kan slutsatsen dras att det är ställföreträdaren som ska förvara originalverifikat.

Länsstyrelsens rekommendation

- Överförmyndaren bör återsända originalverifikat till ställföreträdaren efter genomförd granskning av förteckning, årsräkning och sluträkning.

⁸ Prop. 1993/94: 251 s. 213.

⁹ Prop. 1993/94: 251 s. 213 f.

¹⁰ NJA II 1924 s. 473.

Länsstyrelserna

4. Krav på förordnade ställföreträdares redovisning av sin förvaltning

4.1. Förteckning

En ställföreträdare är skyldig att ge in en förteckning över den egendom som denne förvaltar, senast två månader efter datumet för beslutet om anordnandet av ställföreträderskapet från tingsrätten. Förteckningen ska lämnas på heder och samvete. (Se 14 kap. 1 § 1 och 3 st FB och 2 § förmynderskapsförordningen [1995:379].)

Vad som anses ingå i det som ställföreträdaren förvaltar finns redovisat i avsnitt 2.1.

Innehållskrav förteckning:

- Tillgångar och dess värde.
- Skulder.
- Pantbrev i fastighet.
- Tomträtt.
- Egendom som står under särskild förvaltning.
- Bestyrkt kopia av bodelnings- eller skifteshandling, testamente eller gåvobrev.
- Kopia av bouppteckning.

Tillgångar och skulder ska som huvudregel anges i förteckningen till det värde som de hade det datum som ställföreträdaren blev förordnad, det vill säga datumet för tingsrättens beslut. Aktier och andra värdepapper ska tas upp till marknadsvärdet, per samma datum.

Tänk på!

- När överförmyndaren har beslutat om byte av ställföreträdare ska den nya ställföreträdaren inte ge in en ny förteckning. Det är den före detta ställföreträdarens sluträkning som är tänkt att utgöra startpunkten för den nya ställföreträdarens första årsräkning.
- När överförmyndaren har beslutat om att utse en förordnad förmyndare så ska den personen ge in förteckning i enlighet med 14 kap. 1 § FB. Det gäller även när föräldern lämnat sluträkning.

Länsstyrelserna

- En ställföreträdare ska i förteckningen, om det är möjligt, även redovisa uppgifter om egendom som står under särskild förvaltning. Den egendomen ska dock inte redovisas i årsräkningen eller sluträkningen.

Länsstyrelsens rekommendation

- Lös egendom av större värde, t ex fordon och konst, bör redovisas i förteckning, årsräkning och sluträkning.

4.2. Årsräkning

En ställföreträdare ska ge in årsräkning till överförmyndaren före den 1 mars varje år. Ställföreträdaren ska då redovisa för den period som denne har förvaltat egendomen, antingen för hela året eller för den del av året som ställföreträdaren varit förordnad. Årsräkningen ska undertecknas på heder och samvete. (Se 14 kap. 15 § FB.)

Vad som ingår i det som ställföreträdaren förvaltar finns redovisat i avsnitt 2.1.

Innehållskrav årsräkning:

- Tillgångar vid början och slutet av redovisningsperioden.
- Skulder vid början och slutet av redovisningsperioden.
- En sammanställning av inkomster under redovisningsperioden.
- En sammanställning av utgifter under redovisningsperioden.
- Hur mycket som använts för den enskildes uppehälle eller nytta i övrigt (se mer i avsnitt 5.6).

4.3. Sluträkning

En ställföreträdare vars uppdrag upphört (se mer om detta i avsnitt 2.2) ska ge in en sluträkning inom en månad efter att uppdraget upphörde. Ställföreträdaren ska då redovisa för förvaltningen av egendomen för det senaste året eller från datum för förordnandet fram till dess att ställföreträdarskapet upphörde. Sluträkningen ska lämnas på heder och samvete. (Se 14 kap. 18 § FB.)

Vad som anses ingå i det som ställföreträdaren förvaltar finns redovisat i avsnitt 2.1.

Länsstyrelserna

Vem som ska lämna sluträkning och när

- Ställföreträdaren när huvudmannen avlidit och ställföreträdarskapet per automatik upphört.
- Dödsboet efter en ställföreträdare som avlidit. (Se mer i avsnitt 8.)
- Förordnad förmyndare när barnet blivit myndigt och förmynderskapet per automatik upphört.
- Ställföreträdaren när tingsrätten beslutat att ställföreträdarskapet ska upphöra.
- Ställföreträdaren när tingsrätten enligt 14 kap. 23 § FB beslutat att en eller flera delar av huvudmannens egendom inte längre ska omfattas av ställföreträdarens uppdrag att förvalta egendom.
- Ställföreträdaren när överförmyndaren beslutat att entlediga ställföreträdaren från uppdraget.

Innehållskravet för sluträkningar är detsamma som för årsräkningar, se mer i avsnitt 4.2.

4.4. Förenklad redovisning

Överförmyndaren kan under vissa omständigheter fatta beslut om en förenklad redovisning. (Se 14 kap. 19 § FB.)

Det är samma överväganden som ska göras här som när överförmyndaren överväger att besluta om befrielse från redovisningsskyldigheten – se avsnitt 2.2.2.

Utöver detta, så kan överförmyndaren fatta ett sådant beslut, oberoende av tillgångarnas omfattning, om tillgångarna på ställföreträdarens uppdrag förvaltas av exempelvis en banks notariatavdelning eller något annat värdepappersinstitut som omfattas av lagen (1991:981) om värdepappersrörelse. Ställföreträdaren bör då i sin årsräkning eller sluträkning kunna göra en enkel hänvisning till bankens eller motsvarande förvaltares redovisning.¹¹

En förenklad redovisning ska lämnas på heder och samvete.

Länsstyrelsens rekommendation

- Ett beslut om förenklad redovisning som gäller tills vidare bör regelbundet utvärderas av överförmyndaren.

¹¹ Prop. 1993/94:251 s. 267.

Länsstyrelserna

5. Krav på överförmyndarens granskning av redovisningen

5.1. Generella krav på granskningen

Överförmyndaren har tillsyn över alla som är ställföreträdare för huvudmän som bor i kommunen. Den redovisning som ställföreträdarna ger in till överförmyndaren är ett av de viktigaste tillsynsverktyg som överförmyndaren har. Det är därför av stor vikt att överförmyndaren noggrant granskar redovisningen och ser till att huvudmannens intressen tillvaratas. Överförmyndaren ska se till att dennes tillgångar i skälig omfattning används för dennes nytta och i övrigt är placerade så att tillräcklig trygghet finns för deras bestånd. (Se 16 kap. 1 och 3 §§ FB.)

Länsstyrelsens rekommendation

- Överförmyndaren bör genomföra granskningen av redovisningarna på ett systematiskt sätt. Genom riskvärdering kan överförmyndaren bedöma i vilka ärenden det finns störst risker för allvarliga skador för huvudmannen om ställföreträdarens förvaltning brister. Överförmyndaren får på så sätt möjlighet att i ett tidigt skede granska de redovisningar som bedöms ha störst risk och därmed möjliggöra för att vidta snabba åtgärder om brister upptäcks.
- Några riskfaktorer för överförmyndaren att beakta kan vara:
 - Ställföreträdaren har inte redovisat tidigare.
 - Ställföreträdarens tidigare redovisning har varit bristfällig.
 - Huvudmannen har en omfattande eller komplicerad ekonomi.
 - Händelser under året som kan föranleda en högre riskbedömning.
- Överförmyndaren kan utöver detta välja att slumpvis granska vissa redovisningar mer ingående än andra ett visst år. Överförmyndaren bör se till att alla ställföreträdarskap blir granskade mer ingående minst en gång under en viss period, t ex genom att ha ett system där alla redovisningar granskas mer ingående vartannat eller var tredje år. När en sådan granskning gjorts ett år, utan att brister upptäckts, kan granskningen nästa år vara mindre omfattande, o s v.

Länsstyrelserna

5.2. Kontroll av formell behörighet för myndigheten och granskaren

Överförmyndaren bör innan granskningen av redovisningen påbörjas kontrollera att de är behörig myndighet för det aktuella ärendet. (Se 11 kap. 25 § och 16 kap. 2 § FB.)

Överförmyndaren ska omgående överlämna ärendet till behörig myndighet om huvudmannen är folkbokförd på en annan ort. (Se 6 § förmynderskapsförordningen.)

Överförmyndaren får delegera uppdraget att granska en redovisningshandling till en ledamot, en ersättare eller en tjänsteman på kansliet. (Se 19 kap. 14 § FB.)

Länsstyrelsens rekommendation

- Överförmyndaren bör regelbundet kontrollera huvudmannens folkbokföringsort för att säkerställa att de är behörig myndighet.
- Det är lämpligt att ställföreträdaren informeras om skyldigheten att informera överförmyndaren om ändringar i var huvudmannen är folkbokförd.

5.3. Överförmyndaren kan begära in information

För att överförmyndaren ska kunna göra den granskning som krävs av en ställföreträdarens redovisning är det viktigt att överförmyndaren har rätt underlag.

Ställföreträdarna är skyldiga att ge in det som överförmyndaren begär. Det innebär att de verifikationer och annat underlag som en ställföreträdare har på grund av sitt uppdrag, på begäran ska lämnas till överförmyndaren.

Även banker och andra institutioner är skyldiga att ge överförmyndaren den information som behövs för att granskningen ska kunna genomföras. Det är överförmyndaren som avgör vilka uppgifter som de önskar att banken ska lämna. Banken ska inte göra någon självständig prövning av vilka uppgifter som ska lämnas ut. Uppgiftsskyldigheten omfattar endast överförmyndarens tillsynsverksamhet, vilket innebär att den endast kan åberopas i etablerade ställföreträdarskap. Överförmyndaren får alltså inte använda sig av bestämmelsen för att undersöka om någon är i behov av god man eller förvaltare.¹² (Se 12 kap. 9 § och 16 kap. 3 och 10a §§ FB.)

¹² Prop. 2007/08:150 s. 70 f.

Länsstyrelserna

Tänk på!

- Överförmyndaren kan kräva in handlingar från ställföreträdaren genom att förelägga vid vite, om det behövs. (Se 16 kap. 13 § FB.)

Länsstyrelsens rekommendation

- Överförmyndaren bör i första hand vända sig till ställföreträdaren för att få in de handlingar och andra upplysningar som behövs för att kunna granska redovisningen.
- Om ställföreträdaren inte förmår att göra det som överförmyndaren ber om, kan det finnas skäl att överväga om ställföreträdaren är lämplig för sitt uppdrag.

5.4. Kontroll av redovisningshandlingarnas underskrifter och form

5.4.1. *Kontroll av att handlingarna är undertecknade på heder och samvete*

I föräldrabalken ställs krav på att årsräkningar, sluträkningar och förteckningar ska avges på heder och samvete. Detta innebär att handlingarna antingen måste undertecknas egenhändigt; i original eller signerad med godkänd e-legitimation, t ex mobilt BankID.¹³ Felaktiga uppgifter i redovisningen kan medföra straffansvar för osann försäkran enligt 15 kap. 10 § brottsbalken.

Ur JO:s ämbetsberättelse 1998/99 s. 452:

”Kravet på avgivande på heder och samvete är ovillkorligt och årsräkningar, sluträkningar och förteckningar som saknar sådan påskrift får inte godkännas. Utan underskriften är handlingen inte en årsräkning, sluträkning eller förteckning i föräldrabalkens mening. JO anser att det vore lämpligt om straffansvaret enligt 15:10 BrB borde framgå av årsräkningsblanketten.”

5.4.2. *Kontroll av att rätt ställföreträdare skrivit under*

Den som har uppdraget att förvalta en huvudmans egendom är också den som ska ge in redovisning och skriva under handlingen. Om en huvudman har flera ställföreträdare förordnade, enligt tingsrättens beslut, och samtliga har uppdrag att förvalta huvudmannens tillgångar så måste alla ställföreträdare också redovisa

¹³ Protokoll från JO:s inspektion med dnr 7221-2016.

Länsstyrelserna

förvaltningen. Det sker företrädesvis genom att ställföreträdarna gemensamt ger in redovisning som alla skriver under på heder och samvete.

5.4.3. *Kontroll av att årsräkningen är ifylld med beständig skrift*

Årsräkningar, sluträkningar och förteckningar måste i sin helhet vara ifyllda med beständig skrift (inte blyerts eller liknande) av ställföreträdaren. Detta är viktigt bland annat för att innehållet och namnteckningen inte ska gå att förvanska.¹⁴

5.5. **Kontroll av ställföreträdarens uppgifter**

5.5.1. *Kontroll av att ställföreträdaren räknat rätt m.m.*

En ställföreträdare måste skriva in siffror i redovisningen som stämmer överens med underlaget, för att ingående värden ska stämma med utgående värden. I en årsräkning måste de utgifter och inkomster som huvudmannen haft under året stämma med det som finns kvar på huvudmannens konto i början och slutet av året.

Länsstyrelsens rekommendation

- Överförmyndaren bör alltid kontrollera att ställföreträdaren skrivit rätt siffror utifrån det underlag som lämnats in, och att sammanräkningen av siffrorna stämmer. Om ställföreträdaren skrivit fel siffror kan det tyda på att något är fel i redovisningen i stort.
- Överförmyndaren bör ha som utgångspunkt att en differens kan vara ett tecken på fel i redovisningen och bör därför alltid utreda den. Överförmyndaren får bedöma i varje enskilt fall hur omfattande en sådan utredning ska vara eller vilka åtgärder som behöver vidtas.

5.5.2. *Kontroll av om ställföreträdaren redovisat ospecificerade utgifter – klumpsummor*

Som huvudregel ska en ställföreträdare uppge huvudmannens samtliga utgifter som står under ställföreträdarens förvaltning i sin redovisning. Ställföreträdaren måste även ange hur egendomen använts för att överförmyndaren ska kunna bedöma om tillgångarna använts till huvudmannens uppehälle eller nytta i övrigt.

Överförmyndaren bör därför inte acceptera att ställföreträdaren i årsräkningar och sluträkning redovisar klumpsummor av karaktären bankomatuttag, girobetalningar

¹⁴ JO:s beslut med dnr 3244-2002.

Länsstyrelserna

och liknande. Sådana utgifter bör specificeras direkt i årsräkningen, alternativt i en bilaga.¹⁵

Länsstyrelsens rekommendation

- Överförmyndaren bör informera ställföreträdarna om kravet på specificering innan redovisningen ska lämnas in.
- Det bör inte stå förtryckt i årsräkningsblanketten begrepp som t ex ”levnadsomkostnader”, för att motverka att ställföreträdare redovisar ospecificerade klumpsummor.
- Om det inte finns plats på blanketten, så bör utgifterna specificeras på en separat handling.

5.5.3. Bilagor till redovisningsblanketten

Om utgifterna i en årsräkning eller sluträkning anges som en klumpsumma med hänvisning till en bilaga där utgifterna sedan specificeras måste bilagan alltid hanteras som en del av årsräkningen eller sluträkningen. Den bör därför fästas på lämpligt vis till handlingen (t ex genom häftning) för att den ska omfattas av den underskrift på heder och samvete som ställföreträdaren tecknar på redovisningens framsida.¹⁶

5.6. Kontroll av ställföreträdarens användning och placering av huvudmannens pengar

5.6.1. Kontroll av att konton har s.k. överförmyndarspär

Ett uppdrag att förvalta en huvudmans egendom innebär att ställföreträdaren får befogenhet att hantera huvudmannens ekonomi. Det betyder dock inte att denne kan fritt förfoga över huvudmannens samtliga konton i en bank; i själva verket är utgångspunkten att alla konton som tillhör huvudmannen spärrade för ställföreträdaren, det vill säga det krävs att överförmyndaren ger sitt samtycke till att ställföreträdaren gör ett uttag. Det är först när ställföreträdaren går till banken och visar upp ett registerutdrag som visar att denne är ställföreträdare för personen ifråga som ett konto kan registreras som omedelbart tillgängligt för ställföreträdaren. På det kontot ska då finnas de pengar som ställföreträdaren behöver för att kunna betala löpande räkningar. Övriga tillgångar ska fortsatt vara spärrade för ställföreträdaren.¹⁷ (Se 14 kap. 8 § FB.)

¹⁵ JO:s beslut med dnr 1202-2008

¹⁶ JO:s beslut med dnr 1202-2008.

¹⁷ Prop. 1993/94:251 s. 259 f.

Länsstyrelserna

Tänk på!

- Även fonder och andra placeringar ska som huvudregel vara spärrade.¹⁸

Länsstyrelsens rekommendation

- Vid granskningen av förteckningen är det särskilt viktigt att överförmyndaren kontrollerar att det framgår av underlaget från banken att alla konton utom ett har en överförmyndarspärr. Om detta även ska kontrolleras vid granskningen av varje årsräkning och sluträkning, får bedömas i varje enskilt fall. När nya konton har öppnats bör dock alltid en kontroll göras.
- Vid granskningen av redovisningen bör överförmyndaren alltid kontrollera att det inte är för mycket pengar på det kontot som inte är spärrat. Utgångspunkten är att det ska vara så mycket som behövs för huvudmannens uppehälle (det vill säga för att betala löpande räkningar) och för att vårda egendomen (det vill säga för att kunna betala bankavgifter m.m.). Bedömningen av hur mycket detta är bör bedömas i varje enskilt fall, med utgångspunkt i vilken sorts ekonomi huvudmannen har och vad storleken på de löpande utgifterna är.

5.6.2. *Kontroll av att huvudmannens pengar gått till dennes uppehälle, utbildning och nytta*

Kontroll avseende god man och förvaltare

Huvudmannens tillgångar ska i skälig omfattning användas till dennes uppehälle, utbildning och nytta i övrigt. Med nytta i övrigt avses vård och rekreation m.m. och det kan i många fall vara befogat att använda tillgångarna för att bekosta en bättre bostad eller en annan form av vård. Det kan också ligga i huvudmannens intresse att t ex få göra en rekreationsresa.¹⁹ (Se 12 kap. 4 § och 16 kap. 1 § FB.)

I första hand ska huvudmannens tillgångar användas till dennes nytta. Om det behövs, finns inga hinder att använda huvudmannens tillgångar utöver det som utgör avkastning av huvudmannens kapital och andra löpande inkomster. Det är först när huvudmannens tillgångar inte behövs för huvudmannens levnadsomkostnader som det blir aktuellt att tillämpa regeln om placering med skälig avkastning.²⁰

Det är inte ställföreträdarens uppgift att enbart bevara huvudmannens egendom, särskilt om det främst är till fördel för huvudmannens arvingar. Ställföreträdarens

¹⁸ Läs mer i prop. 2007/08:150 s. 49

¹⁹ Prop. 1993/94:251 s. 212

²⁰ Prop. 1993/94:251 s. 212

Länsstyrelserna

huvudsakliga uppgift är att se till att tillgångarna används till huvudmannens nytta.²¹

Länsstyrelsens rekommendation

- Överförmyndarens bedömning av om kraven på förvaltningen är uppfyllda i enlighet med 12 kap. 4 § och 16 kap. 1 § FB, bör ingå i den slutliga helhetsbedömningen om redovisningen lever upp till överförmyndarens krav. Det bör således tas med vid bedömningen om redovisningen ska granskas med eller utan anmärkning.
- Överförmyndaren bör se till att ställföreträdaren inte är onödigt sparsam, så länge huvudmannen har tillräckligt med tillgångar till dennes dagliga utgifter.

Kontroll avseende förordnade förmyndare

Barns tillgångar ska användas till dennes uppehälle, utbildning och nytta i övrigt. Barnets ålder, föräldrarnas villkor och andra individuella förhållanden måste beaktas vid bedömningen. Det är inte uteslutet att pengar får användas till inköp av något som kommer även familjen i övrigt till godo. Här kan undantagsvis inköp av t ex en bil eller ett fritidshus komma i fråga. Men barnets intresse måste vara huvudsaken, övriga familjens nytta får endast vara en bieffekt.²²

Utgångspunkten för överförmyndarens bedömning ska vara att det är den som är vårdnadshavare som svarar för barnets underhåll. Den som är förordnad förmyndare har alltså ingen ovillkorlig rätt att fritt använda barnets medel för att betala barnets del av hushållsutgifterna. Men gränserna för den tillåtna användningen av barnets medel i övrigt är inte helt klart definierade och lagstiftningen har lämnat förmyndare betydande utrymme för skönsmässiga bedömningar när denne ska avgöra hur barnets medel ska användas.²³

²¹ Prop. 1974:142 s. 132

²² Prop. 1993/94:251 s. 212 f.

²³ Hovrätten för Övre Norrland 2013-09-11, dnr B 208-13

Lännsstyrelserna

5.7. Kontroll av tillgångarnas placering

Ställföreträdaren ska i första hand använda huvudmannens tillgångar till dennes uppehälle, utbildning och nytta i övrigt. Det är enbart de tillgångar som inte behövs för de ändamålen som ska placeras tryggt och med skälig avkastning.²⁴

Lännsstyrelsens rekommendation

- Överförmyndaren bör kontrollera att en huvudmans tillgångar är placerade på ett tryggt vis vid granskningen av förteckningen. Det är dock i huvudsak ställföreträdarens uppgift att bedöma vad som är mest lämpligt.
- En placering i börsnoterade aktier är godtagbart och strider inte i sig mot föräldrabalkens bestämmelser.

²⁴ Prop. 1993/94: 251 s. 212. Se även Hovrätten för Västra Sverige 2008-11-06 dnr 1125-08.

Länsstyrelserna

5.8. Kontroll av att ställföreträdaren inte brutit mot föräldrabalkens regler om samtycke, gåvoförbud m.m.

5.8.1. *Kontroll av att det finns samtycke till arvskifte och fastighetsförsäljning m.m.*

En ställföreträdare får inte utföra vissa rättshandlingar utan att överförmyndaren ger sitt samtycke. Det gäller bl.a.

- Ta ut pengar från konto med överförmyndarspär (se 14 kap. 8 § FB).
- Godkänna ett arvskifte där huvudmannen har del (se 15 kap. 3 § FB).
- Godkänna ett köpekontrakt avseende köp eller försäljning av fast egendom eller nyttjanderätt till fast egendom (bostadsrätt t ex) (se 14 kap. 11 § FB).
- Placering av tillgångar i värdepapper. (se 14 kap. 5-7 §§ FB).

Länsstyrelsens rekommendation

- Överförmyndaren bör kontrollera att fast egendom som tidigare redovisats finns med i varje redovisning, om ingen försäljning skett.
- Överförmyndaren bör alltid kontrollera om ställföreträdaren redovisat inkomster eller utgifter som tyder på att en rättshandling som kräver överförmyndarens samtycke har vidtagits utan att överförmyndaren har samtyckt.
- Överförmyndaren kan samtycka till en sådan rättshandling i efterhand, om överförmyndaren bedömer att det är lämpligt.
- Överförmyndaren bör även kontrollera att lös egendom som t ex fordon eller konst, finns redovisat om det finns kännedom om att huvudmannen äger sådan egendom.

5.8.2. *Kontroll av gåvoförbudet*

Personliga presenter

Som huvudregel är det förbjudet att ge bort en huvudmans egendom. Undantaget är om det rör sig om personliga presenter vars värde inte står i missförhållande till huvudmannens ekonomiska förhållanden. Om en ställföreträdare har gett en sådan gåva är den inte gällande mot huvudmannen och den bortgivna egendomen kan krävas åter.²⁵ (Se 14 kap. 12 § 1 st FB.)

²⁵ NJA II 1924 s. 434 och Walin, Vängby, Singer, Jänterä-Jareborg Föräldrabalken (1 jan. 2018, Zeteo), kommentaren till 13 kap. 12 § FB.

Länsstyrelserna

Understöd

Ställföreträdaren kan, om överförmyndaren samtycker till det, bedöma att det finns anhöriga eller andra närstående till huvudmannen som behöver understöd. Sådant understöd får enbart tas av huvudmannens inkomster. (Se 14 kap. 12 § 2 st FB.)

Innan överförmyndaren samtycker till att understöd ges måste de först säkerställa att huvudmannens egna behov är tillfredsställda. Understöd ska som huvudregel ske genom regelbundna utbetalningar till angivna personer. Överförmyndaren bör se till att samtycket återkallas om huvudmannens förhållanden ändras. Om understöd betalats ut utan överförmyndarens samtycke, får pengarna krävas åter.²⁶

Underhållsskyldighet och gåva

En gåva är en rättshandling som innebär att någon frivilligt ger egendom till någon annan utan att någon motprestation krävs. Underhållsskyldighet enligt lag är en rättslig förpliktelse som inte är frivillig och som därmed faller utanför gåvoförbudet. Exempelvis kan en huvudman som har omyndiga barn och som bor tillsammans med huvudmannen vara skyldig att bidra till barnets uppehälle (enligt 7 kap. 1 § FB) och en huvudman som är gift och bor tillsammans med maken eller maken kan likaså vara skyldig att bidra till hushållet (enligt 6 kap. 1 § äktenskapsbalken). Sådana utbetalningar är således inte gåvor.

Länsstyrelsens rekommendation

- Överförmyndaren bör alltid kontrollera att inga otillåtna gåvor skett under redovisningsperioden.
- Överförmyndaren bör vara mycket restriktiv vid bedömningen av om en gåva är i strid med förbudet eller inte.
- Vid bedömningen av om en gåva ändå ska accepteras som en personlig present måste överförmyndaren alltid i första hand kontrollera att huvudmannens ekonomi klarar det. Om en huvudman tidigare t ex har gett en summa pengar till barn eller barnbarn varje år, så kan det även fortsättningsvis vara lämpligt att låta detta fortgå, om det är möjligt utifrån huvudmannens ekonomiska situation.

²⁶ NJA II 1924 s. 434 och Walin, Vängby, Singer, Jänterä-Jareborg Föräldrabalken (1 jan. 2018, Zeteo), kommentaren till 13 kap. 12 § FB.

Länsstyrelserna

5.8.3. Kontroll av sammanblandning av medel

En ställföreträdare ska se till att huvudmannens egendom inte sammanblandas med sin egendom. Det innebär t ex att alla bankkonton ska vara i huvudmannens namn och att räkningar ska betalas från dessa konton. Det innebär även att ställföreträdaren inte kan betala räkningar med sina egna pengar och sedan ta ut pengar från huvudmannens konto och sätta in på sitt eget konto eftersom det innebär en otillåten skuldsättning av huvudmannen.²⁷ (Se 12 kap. 6 § FB.)

Länsstyrelsens rekommendation

- Överförmyndaren ska inte acceptera att en ställföreträdare gör egna utlägg för huvudmannens räkning.

²⁷ Prop. 1993/94:251 s. 214.

Länsstyrelserna

5.9. Arbetsgivaravgift (när huvudmannen betalar arvodet)

Om överförmyndaren har beslutat att huvudmannen är den som ska betala ställföreträdarens arvode så ska ställföreträdaren redovisa uttaget i årsräkningen. Ställföreträdaren ska också redovisa att arbetsgivaravgift har betalats in för huvudmannens räkning.

Citat från [Skatteverkets hemsida](#):

”När du har ett uppdrag som god man, förordnad förmyndare eller förvaltare, är huvudregeln att huvudmannen (den du är ställföreträdare för) ska betala arvodet. Det innebär att det är huvudmannen som skatterättsligt är din arbetsgivare. Om huvudmannen betalar ut arvodet ska du redovisa och betala arbetsgivaravgifter för huvudmannens räkning på den ersättning som huvudmannen betalar ut till dig. Detsamma gäller ersättning som huvudmannen eventuellt betalar ut till andra.”

Länsstyrelserna

5.10. Överförmyndarens rättelse av siffror m.m.

En ställföreträdare skriver under på heder och samvete att dennes redovisning är korrekt. Kravet på underskrift är kopplat till ställföreträdarens straff- och skadeståndsansvar och det är därför viktigt att det står klart vad ställföreträdaren har redovisat. Det måste också vara tydligt vad överförmyndaren har ändrat och att ändringarna inte är för omfattande.²⁸

Länsstyrelsens rekommendation

- Vid granskningen bör överförmyndaren ha som utgångspunkt att det är ställföreträdaren som upprättat redovisningshandlingen och att innehållet är korrekt. Vid granskningen bör överförmyndaren därför inte göra alltför omfattande korrigeringar av redovisningen.
- Vid brister bör överförmyndaren i första hand begära att ställföreträdaren ger in korrigeringar. Om redovisningen ändå brister bör överförmyndaren överväga att granska den med anmärkning. Om en ställföreträdare inte klarar av att upprätta årsräkningen kan det finnas anledning för överförmyndaren att överväga andra åtgärder, t ex pröva frågan om personen är lämplig att inneha uppdraget.
- Om överförmyndaren gör korrigeringar i redovisningen bör det framgå tydligt av noteringen vad det är överförmyndaren har ändrat.

5.11. Anteckning om resultatet av granskning på handlingen

Överförmyndaren ska anteckna resultatet av sin granskning på redovisningshandlingen och registrera resultatet i dagboken i enlighet med de krav på dokumentation som finns i lagen om offentlighet och sekretess (2009:400) och i 17 § förmyndarskapsförordningen. Av anteckningen ska det framgå när granskningen ägt rum och om den föranlett någon anmärkning.²⁹ (Se 16 kap. 4 § FB.)

²⁸ Ur JO:s beslut med dnr 5955-2009 ”Rättelser av förteckningar och årsräkningar görs i sådan utsträckning att det kan vara svårt att se vilken som är överförmyndarens respektive ställföreträdarens uppfattning. Detta kan medföra att det inte alltid står helt klart vilket belopp ställföreträdaren tar ansvar för. Även om det av handlingarna framgår att ett visst belopp ska föras in i årsräkningen måste överförmyndaren se till att ställföreträdarens underskrift omfattar ”rätt” belopp. Om för stora ändringar görs utan medverkan av ställföreträdaren är det risk att straff- och skadeståndsansvaret urholkas. Det är i dessa fall bättre att ställföreträdaren ombeds att ge in en skriftlig komplettering.”

²⁹ Prop. 1993/94:251 s. 281.

Länsstyrelserna

Om överförmyndaren finner anledning att rikta anmärkning mot förvaltningen ska ställföreträdaren ges tillfälle att yttra sig. En anteckning om anmärkningen ska göras på den granskade handlingen. Överförmyndaren ska även genast pröva om beslut enligt någon bestämmelse i 13 eller 14 kap. behöver meddelas eller om ställföreträdaren bör entledigas eller någon annan åtgärd vidtas. (Se 16 kap. 5 § FB.)

Länsstyrelsens rekommendation

- Av anteckningen på redovisningshandlingarna och i dagboken bör det framgå om redovisningen är granskad med anmärkning eller om den är granskad utan anmärkning.

5.12. Handläggningstid för granskning

Överförmyndaren ska se till att granskningen av redovisningshandlingarna sker så snabbt och enkelt som möjligt (se 9 § förvaltningslagen [2017:900]). En snabb handläggning hos överförmyndaren är av rättssäkerhetsskäl viktig för huvudmannen som annars kan riskera att dennes personliga eller ekonomiska förhållanden försämras.

Handläggningstiden för granskningen bör inte överstiga sju månader.³⁰

5.13. Överlämning av redovisningshandlingar

När överförmyndaren har granskat en sluträkning ska samtliga förteckningar, årsräkningar m.m. som förvaras hos överförmyndaren lämnas över till behörig mottagare (en ny ställföreträdare, huvudmannen eller dödsboet), oavsett antal och ålder.³¹ (Se 16 kap. 8 § FB.)

Överlämningen ska dokumenteras i akten, för att det ska vara möjligt att avgöra hur länge som en eventuell talan om ersättning för skada får väckas. En sådan talan får väckas inom tre år från det att handlingarna har lämnats. (Se 12 kap. 15 § FB.)

Länsstyrelsens rekommendation

- Överförmyndaren bör på lämpligt vis dokumentera i akten att ställföreträdaren eller annan behörig mottagare tagit emot redovisningshandlingarna. Det bör även framgå när mottagandet skedde.

³⁰ JO:s beslut med dnr 5172-2008

³¹ NJA II 1924, s. 468.

Länsstyrelserna

6. Övriga gode mäns redovisningsskyldighet

6.1. God man för ensamkommande barn

6.1.1. *Samma regler gäller som för andra förordnade ställföreträdare*

En god man som är förordnad för ett ensamkommande barn omfattas av samma bestämmelser vad gäller redovisning som gode män som förordnas enligt 11 kap. 4 § FB. Därför gäller samma regler för redovisningsskyldighet och granskning som redovisas i avsnitt 1-4. (Se 12 § lag (2005:429) om god man för ensamkommande barn.)

6.1.2. *Behörig överförmyndare*

När det gäller vilken överförmyndare som är behörig myndighet avseende godmanskap för ensamkommande barn gäller samma regler som för övriga förordnade ställföreträdare, enligt 11 kap. 25 § FB. Omständigheterna i dessa ärenden kan dock skilja sig en del från vuxna personer med uppehållstillstånd i Sverige, då barnet i dessa fall normalt sett inte är folkbokfört i Sverige.

Om både folkbokförings- och vistelseorten är okänd så är det Stockholms överförmyndarnämnd som är behörig myndighet. Det blir t ex aktuellt för ensamkommande barn som har avvikit från sin vistelseort och det inte finns information om var barnet befinner sig.

Överförmyndaren ska omgående överlämna ärendet till behörig myndighet om huvudmannen är folkbokförd på en annan ort. (Se 6 § förmynderskapsförordningen.)

Länsstyrelsens rekommendation

- Överförmyndaren bör regelbundet kontrollera barnets folkbokförings- eller vistelseort för att säkerställa att de är behörig myndighet. Det är lämpligt att ställföreträdaren informeras om deras skyldighet att informera överförmyndaren om var barnet är skrivet eller vistas ändras.
- När barnet är folkbokfört eller vistas på en annan ort så ska ärendet omgående överlämnas till behörig myndighet.

6.1.3. *Befrielse från redovisning*

Samma regler angående befrielse från redovisningsskyldighet gäller som för andra förordnade ställföreträdare (se avsnitt 2.2.2).

Tänk på!

- Det är inte möjligt att besluta om befrielse från att ge in förteckning.

Länsstyrelserna

6.2. God man 11 kap. 1 § FB

6.2.1. När en god man enligt 11 kap. 1 § FB behövs

En god man kan utses när en förälder på grund av faktiska förhållanden som sjukdom, utlandsresa eller liknande hinder inte kan utöva förmynderskapet. Det kan även röra sig om ett rättsligt hinder som att föräldern blivit tills vidare skild från utövningen av sin befattning tills dess slutligt beslut meddelas. En annan förutsättning är att det kommer uppstå behov av en åtgärd som ankommer på förmyndaren samt att hindret inte kan antas bli så långvarigt att ny förmyndare bör utses.³² (Se 11 kap. 1 § FB.)

Tänk på!

- Om barnets förälder avlidit, och det inte finns någon annan vårdnadshavare eller förmyndare, så kan inte en god man utses enligt denna bestämmelse. I sådana fall behövs en ny förmyndare utses.

6.2.2. Redovisningsskyldighet

Den gode mannen ska som huvudregel ge in en förteckning över barnets tillgångar till överförmyndaren. Förteckningen behöver dock endast ta upp barnets lösa egendom, det vill säga eventuell fast egendom ska inte redovisas. (Se 14 kap. 1 § 2 st och 18 § 4 st FB.)

Den gode mannen är dock inte automatiskt redovisningsskyldig i övrigt när uppdraget börjar. Gode mannen måste själv avgöra vilka åtgärder som ärendet kräver. Gode mannen är inte skyldig att ta hand om barnets samtliga tillgångar och om uppdraget är kortvarigt och omständigheterna i övrigt är sådana, kan det vara onödigt att gode mannen tar hand om alla tillgångar. Gode mannen ska ta

Länsstyrelsens rekommendation

- Överförmyndaren bör informera den gode mannen om vad uppdraget som god man enligt denna bestämmelsen innebär och vilka begränsningar som finns.
- Överförmyndaren bör vid granskningen se till att gode mannens årsräkning och sluträkning enbart tar upp tillgångar som gode mannen faktiskt förvaltad.
- Överförmyndaren bör se till att ett godmanskap av detta slag inte varar längre än nödvändigt, då uppdraget är av interimistisk karaktär.

³² NJA II 1924 s. 485 f och Walin, Vängby, Singer och Jänträ-Jareborg, Föräldrabalken [1 jan. 2018, Zeteo], kommentaren till 11 kap. 1 § FB.

Länsstyrelserna

hänsyn till uppdragets interimistiska natur och bör inte lägga om förvaltningen av barnets tillgångar, om inte särskilda omständigheter gör att det krävs.³³

6.3. God man 11 kap. 2 § FB

6.3.1. Redovisningsskyldighet

En god man som fått i uppdrag att bevaka en huvudmans eller ett barns rätt i en särskild rättshandling (t ex i ett dödsbo, vid en fastighetsförsäljning) blir inte redovisningsskyldig som andra förordnade gode män och ska således inte ge in förteckning, årsräkning eller sluträkning. (Se 11 kap. 2 § och 12 kap. 8 § FB.)

Om gode mannens uppdrag är att bevaka en enskilds rätt i ett dödsbo och arvskifte inte kan komma till stånd inom sex månader från bouppteckningen upprättades ska denne dock, i enlighet med 15 kap. 3 § FB, ge in redogörelse om skifteshinder. (Se mer om denna redogörelse i avsnitt 7.2.)

Gode mannen kan även bli skyldig att ge in årsuppgift på grund av ett avtal om sammanlevnad i oskiftat dödsbo (se avsnitt 7.3).

6.4. God man 11 kap. 3 § FB

6.4.1. Redovisningsskyldighet

En god man som fått i uppdrag att bevaka en bortavarande persons rätt i ett dödsbo ska i första hand bevaka personens intresse i dödsboet och vid arvskiftet. (Se 11 kap. 3 § FB.)

Om gode mannen efter arvskiftet även förvaltar tillgångarna som en person tilldelats i ett arvskifte så ska förvaltningen redovisas i en förteckning, årsräkning och sluträkning.

Om dödsboet inte kan skiftas ska gode mannen ge in årsuppgift med redogörelse för skifteshinder till överförmyndaren var sjätte månad. Se mer i avsnitt 7.3.

6.4.2. Behörig överförmyndare

Tillsyn över gode mannen ska utövas av överförmyndaren i den kommun där *den avlidne* hade sitt hemvist. I andra fall, där det inte är tillämpligt, utövas tillsynen av överförmyndaren för den kommun där *den gode mannen* är folkbokförd. (Se 16 kap. 2 § st FB.)

³³ NJA II 1924 s. 485 f och Walin, Vängby, Singer och Jänträ-Jareborg, Föräldrabalken [1 jan. 2018, Zeteo], kommentaren till 11 kap. 1 § FB.

Länsstyrelserna

7. Dödsbon

7.1. Ställföreträdarens förvaltning av ett dödsbo

Om en huvudman är delägare i ett dödsbo så är det ställföreträdarens uppgift att företräda huvudmannen i boet. Så länge dödsboet inte är skiftat så är det bestämmelserna i 15 kap. FB som ska tillämpas. I dessa fall är bestämmelserna i 14 kap. FB inte omedelbart tillämpliga på dödsboets tillgångar.

Om huvudmannen är ensam delägare i dödsboet eller om samtliga delägare har samma ställföreträdare (t ex två makar eller omyndiga syskon) och dödsboet förvaltas av ställföreträdaren så gäller bestämmelserna i 14 kap. FB, om bl.a. skyldighet att ge in förteckning, årsräkning och sluträkning. Att dödsboet ska förvaltas av ställföreträdaren innebär i praktiken att huvudmannen (och de eventuella andra dödsbodelägarna med samma ställföreträdare) är de enda delägarna i boet. (Se 15 kap. 1 § FB.)

Tänk på!

- Om en ställföreträdare skriver under ett arvskitte för sin huvudmans räkning måste överförmyndaren alltid besluta om samtycke.
- Om en ställföreträdare har del i samma dödsbo som huvudmannen så måste överförmyndaren utse en god man enligt 11 kap. 2 § FB att företräda huvudmannen i dödsboet.

7.2. Redogörelse för skifteshinder

Om ett dödsbo inte har blivit skiftat inom sex månader från det datum som bouppteckningen förrättades och det inte heller finns ett avtal om sammanlevnad i oskiftat dödsbo, ska ställföreträdaren inom denna tid lämna en redogörelse till överförmyndaren om anledningen till att dödsboet inte har skiftats, s.k. skifteshinder.

En sådan redogörelse ska därefter lämnas var sjätte månad, till dess att dödsboet har skiftats eller ett avtal om sammanlevnad i oskiftat bo har ingåtts. Överförmyndaren kan dock bestämma att det kan ske i ett annat tidsintervall.

I bestämmelsen ställs inte något krav på att handlingen ska vara lämnad på heder och samvete. (Se 15 kap. 3 § FB.)

Tänk på!

- Om redogörelse för skifteshinder inte lämnas i tid har överförmyndaren möjlighet att kräva in den genom att förelägga vid vite (se 16 kap. 13 § FB).

Länsstyrelserna

7.3. Årsuppgift

Om det finns ett avtal om sammanlevnad i oskiftat dödsbo (vilket kräver överförmyndarens samtycke enligt 15 kap. 7 § FB) ska ställföreträdaren före den 1 mars varje år ge in en årsuppgift till överförmyndaren, om inte överförmyndaren bestämt en ny tid.

Årsuppgiften ska bestå av en redogörelse för förvaltningen av boet under föregående år och ska innehålla uppgifter om boets behållna inkomst och dess tillgångar och skulder vid årets slut. I bestämmelsen ställs inte något krav på att ingående tillgångar och skulder redovisas i årsuppgiften.

I bestämmelsen ställs inte något krav på att handlingen ska vara lämnad på heder och samvete. (Se 15 kap. 8 § FB.)

Tänk på!

- Om årsuppgift inte lämnas i tid har överförmyndaren möjlighet att kräva in den genom att förelägga vid vite (se 16 kap. 13 § FB).

Länsstyrelserna

8. Redovisning av företrädare för dödsboet efter en ställföreträdare

Om en ställföreträdare avlidit blir dennes dödsbo skyldig att ge in eventuell kvarvarande årsräkning. De blir även skyldiga att ge in sluträkning inom en månad från dagen då ställföreträdaren avled. (Se 14 kap. 24 § 1 st FB.)

Det är samma regler som gäller för att lämna årsräkning och sluträkning som för förordnade ställföreträdare. Se avsnitt 4.2 och 4.3.

Överförmyndaren kan befria dödsboet från redovisningsskyldighet om det med hänsyn till dödsboets och den enskildes förhållanden, tillgångarnas art eller värde eller omständigheterna i övrigt finns särskilda skäl. (Se 14 kap. 24 § 2 st FB.)